

De vijf – euh – ‘gekleurde’ waarheden

23 juni 2003

Zoals ik eerder schreef, heeft de Belgische regering-in-vorming in de nacht van 21 juni 2003 beslist de genocidewet fundamenteel te herzien. Deze beslissing is het gevolg van drie factoren: ongewoon zware Amerikaanse politieke druk, een verdeeld Belgische front en inherente zwakheden van de wet zelf.

Een klein land kan de pressie van een grote mogendheid weerstaan, indien de regering kan rekenen op een ruime binnenlandse consensus, in de publieke opinie en in de politieke klasse. Simpel gezegd, als iedereen het spel had meegespeeld, dan was België een diplomatieke knieval bespaard gebleven. Dit is niet gebeurd. Dat heeft veel te maken met binnen- en buitenlandse stemmingmakerij. Als het hele verhaal rond de afloop van de genocidewet ooit zal worden gereconstrueerd, dan zal blijken dat het een schoolvoorbeeld is van hoe slecht ‘de politiek’ omgaat met zulke stemmingmakerij. Waarheid en verzinsels konden op een zeker moment niet meer uit elkaar worden gehouden, ministers reageerden *à chaud* en een broeierige atmosfeer van dreigend onheil werd gecreëerd waaruit de regering dan blijkbaar geen andere uitweg meer zag dan de nachtelijke beslissing van 21 juni 2003.

De vergelijking zal sommigen onder u wat vergezocht overkomen, maar de afstand tussen apocalyptische visioenen en werkelijkheid is in het verhaal over de Belgische genocidewet even groot als tussen de door Washington zo gevreesde Iraakse massavernietigingswapens en wat in Irak echt nog overbleef aan nucleaire, biologische en chemische wapens. Een Amerikaans commentator vroeg zich in dat verband af: ‘Did we overreact?’

Heeft de Belgische regering zich ook laten misleiden? Hebben sommige Belgen zich laten gebruiken? Bekijken we de vijf belangrijkste onheilstijdingen.

1. De genocidewet maakt van België het geweten van de wereld

Tot op vandaag zijn critici, zowel in België, als in een deel van de Amerikaanse pers, blijven beweren dat België met zijn genocidewet de halve wereld de les wou spellen en dat zulk een universele rol een klein land als België niet past.

Deze kritiek was sedert april 2003 achterhaald. Ze geldt enkel voor de oorspronkelijke wet van 1993 (tot stand gekomen op parlementair initiatief om de Conventies van Genève om te zetten in nationale wetgeving), gewijzigd in 1999. Deze wet gaf de Belgische rechter inderdaad een verregaande universele bevoegdheid om oorlogsmisdaden, misdaden tegen de mensheid en genocide te berechten, ongeacht de plaats waar het misdrijf werd gepleegd, de nationaliteit van het slachtoffer en de plaats waar de verdachte zich bevond (in het juridische jargon heet dat: universele jurisdictie *in absentia*). Het is op basis van deze wet dat de ‘Vier van Butare’ werden veroordeeld. Ook in Duitsland bestaat een soortgelijke wetgeving, maar hier hebben de rechtbanken de gewoonte genomen om enkel die zaken te behandelen waar er een directe band bestond met Duitsland, om niet in tegenstrijd te zijn met het principe van non-interventie in de interne aangelegenheden van een ander land.

Als gevolg van politiek misbruik van de wet en de daaruit voortvloeiende internationale kritiek, zowel vanwege het Internationale Gerechtshof van Den Haag (naar aanleiding van de zaak-Yarodia), als vanwege de Verenigde Staten en Israël, werd de wet op 23 april 2003 opnieuw gewijzigd, met de bedoeling een aantal ‘filters’ van juridische en politieke aard in te bouwen in het voorheen bestaande systeem van universele jurisdictie *in absentia*. Daardoor werd de Belgische genocidewet grotendeels conform gemaakt met die van de in andere landen bestaande praktijk, waarbij een of andere vorm van nationale band bestond. De Belgische wet behield wel de mogelijkheid dat ook slachtoffers die de Belgische nationaliteit niet bezitten, een klacht kunnen indienen indien ze tenminste drie jaar in België

verbleven. Indien inwoners van een democratische staat zouden betrokken zijn, dan kon de minister van justitie, na overleg in de ministerraad, de aangevoerde feiten doorverwijzen naar de betrokken staat. Precies omdat deze wijziging een forse inbreuk betekende op het universaliteitsprincipe, hadden de socialistische en groene meerderheidspartijen de wijziging van april 2003 niet willen steunen, zodat deze met een alternatieve meerderheid gestemd werd.

Al bij elkaar was het een wat ingewikkeld mechanisme (dat bovendien problemen oopriep van grondwettelijke aard), maar waardoor de **genocidewet zich niettemin mijlenver had verwijderd van de karikatuur die critici ervan bleven maken.**

2. Vele buitenlandse diplomaten delen de Amerikaanse kritiek op de Belgische Genocidewet

De waarheid is op zijn minst genuanceerder. De *New York Times* rapporteerde naar aanleiding van Rumsfelds verklaring op de NAVO-vergadering van juni 2003 dat talrijke diplomaten [ook Amerikaanse, RC] diens uitspraken 'tactloos' vonden en dat hij er beter zou aan gedaan hebben om zijn boodschap in privé door te geven. Deze diplomaten vreesden immers dat zijn publieke blaam nationale gevoelens zou uitlokken in België en de pogingen van de Belgische regering zou bemoeilijken om de wetgeving bevredigend aan te passen.

De Britse defensie-minister Geoff Hoon en NAVO-secretaris generaal Robertson (tegen wiens benoeming België indertijd verzet had aangetekend, samen met een aantal kleinere NAVO-lidstaten) hebben van hun kant weliswaar gesuggereerd dat zij de Amerikaanse bezorgdheid deelden, maar de Duitse defensie-minister Peter Struck heeft dan weer verklaard dat de 'NAVO goed zit in België' en wees erop dat de Belgische regering onlangs de genocidewet had aangepast.

Dit suggereert dat zowel binnen de Amerikaanse administratie als binnen de NAVO dezelfde scheiding der geesten bestond als inzake Irak. Dat wijst erop dat bij de beoordeling van de Belgische genocidewet **louter politieke inschatting en motieven**, en niet juridische bekommernissen, de doorslag geven.

3. Amerika zal reageren met economische sancties

Het argument werd voor het eerst gelanceerd door Tony Vandeputte (VBO). In februari 2003 waarschuwde hij dat de Belgische handelsbelangen te leiden zouden hebben van de Belgische houding in de Irak-crisis. Anderen trokken forser van leer, waren van oordeel dat België met vuur speelde en suggereerden dat Amerikaanse investeringen in België en Belgische zakenlui het in de Verenigde Staten moeilijk zouden krijgen om zaken te doen.

Het is het oud argument, dat telkens weer wordt bovengehaald door Belgen die de Amerikaanse standpunten genegen zijn. Ook hier is de werkelijkheid op zijn minst genuanceerder. Zelfs indien Washington dat zou willen, dan nog kunnen de Verenigde Staten de Belgische economie als dusdanig gewoonweg niet (meer) raken. Deze is immers dermate geïntegreerd in de Europese economie dat sancties tegen de vitale economische belangen van een individuele EU-lidstaat niet langer mogelijk zijn zonder de hele EU te raken en de spelregels van de WTO te overtreden. Daarenboven bezit zelfs de Amerikaanse regering niet langer het negentiende-eeuwse vermogen om bedrijfsbeslissingen te dicteren. Pierre Chevalier (VLD) herinnerde er in een recent debat in de Zevende Dag (22 juni 2003) terecht aan dat in volle Irak-crisis het Franse Airbus vliegtuigen verkocht aan Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen. Daar komt nog bij dat de bilaterale handel van België met de Verenigde Staten slechts een fractie vertegenwoordigt van de intra-Europese handel.

Belgische bedrijfsleiders blijken er bovendien grotendeels dezelfde mening op na te houden als het geheel van de Belgische bevolking. Uit een opiniepeiling in *Trends*, gepubliceerd op 20 februari 2003, bleek dat 71 procent van de Belgische zakenlui tegen de Irak-oorlog gekant was, een cijfer dat in de

buurt komt van de mening van de doorsnee Belg. Het standpunt van het VBO vertegenwoordigt dus niet de meerderheidspositie onder de Belgische ondernemers.

Dat betekent niet dat er geen specifieke problemen zouden kunnen gecreëerd worden. Zo is bekend dat het (nieuwe) Amerikaanse ministerie van binnenlandse veiligheid scherper zal gaan toezien op de veiligheid van buitenlandse havens. Via deze omweg zou bijvoorbeeld de Antwerpse haven kunnen uitgeroepen worden tot een niet-veilige haven. Hoewel dit in principe mogelijk is, zal zulk een argument moeilijk hard kunnen gemaakt worden, gezien de maatregelen die in Antwerpen wel en in de enkele duizenden havens die Amerikaanse trafiek verzorgen, niet werden genomen.

Ook Belgische bedrijven die exporteren naar de Verenigde Staten of van plan zijn aldaar te investeren, zeggen de afgelopen maanden af te rekenen te hebben gehad met negatieve commentaren. Er is momenteel echter geen enkele cijfermatige indicatie dat deze geleid hebben tot het afspringen van zakelijke afspraken.

Een soortgelijk precedent waarbij de Verenigde Staten bedreigd hebben met verregaande economische en financiële sancties tegen een van hun traditionele bondgenoten, betrof Nieuw Zeeland. Dat land had in 1985 geweigerd nog Amerikaanse nucleair aangedreven oorlogsbodems tot zijn havens toe te laten. Van al die dreigementen is niets in huis gekomen, hoewel Nieuw Zeeland commercieel veel kwetsbaarder was dan België nu is. In datzelfde jaar deed de Nieuw-Zeelandse dollar het bovendien beter dan ooit tevoren.

Samengevat: buiten punctuele moeilijkheden is het risico van Amerikaanse **sancties tegen de Belgische economie verwaarloosbaar**.

4. De verhuizing van de NAVO-zetel uit Brussel is reeds beslist

Volgens sommige waarnemers had de Bush-administratie de principiële beslissing reeds genomen om het NAVO-hoofdkwartier uit Brussel te verwijderen. Als bewijs hiervoor werden aangehaald: dreigementen van Donald Rumsfeld op de NAVO-vergadering van juni 2003, uitspraken in die zin van de Amerikaanse ambassadeur in Brussel aan de *Financieel Economische Tijd* (11 april 2003), een wetsvoorstel van Porter Goss, Republikeins volksvertegenwoordiger en voorzitter van het *Intelligence Committee*, alsook op ontmoetingen op de recente Bilderberg Conferentie met ‘mensen die dicht bij George W. Bush staan’ en voor wie het ‘menens’ was, aldus Willy Claes in *Knack* (18 juni 2003).

Porter Goss staat, in tegenstelling tot de indruk die sommige krantenberichten suggereren, niet dicht bij de Bush-administratie, en zeker niet bij de neoconservatieve vleugel ervan. Het is een gematigd Republikein wiens voorstel helemaal losstaat van de Belgische kwestie. Goss' amendement op de defensiebegroting was het enkel te doen om een kosten-batenanalyse te vragen betreffende Brussel als locatie, gezien de recente ‘oostwaartse’ verschuiving van de NAVO.

In de recente Bilderberg Conferentie in Versailles in mei 2003 daarentegen waren het vooral Paul Wolfowitz, John Bolton en Richard Perle die de toon zetten. Zij vertegenwoordigen de neoconservatieve vleugel van de Bush-administratie die het België steeds kwalijk zal nemen dat het zich – in hun ogen – tegen hen heeft gekeerd inzake Irak en dat premier Verhofstadt zich opwerpt als een actief verdediger van een grotere Europese autonomie op het vlak van defensie. Voor hen is de Belgische genocidewet slechts een hefboom om de Amerikaanse leiderspositie in het Westen te affirmeren door dissidente geluiden te onderdrukken.

Binnen de Amerikaanse administratie bestaan er evidente tegenstellingen, ook in dit dossier. Zowel het State Department als het NSC hebben bedenkingen geformuleerd bij de Belgische genocidewet, maar deze hebben niet de dramatische omvang die gesuggereerd wordt door de neoconservatieve ambtenaren op het Pentagon.

Ten slotte moet ook rekening gehouden worden met normale bureaucratische weerstand. Een plan voor een verhuizing van een internationale organisatie van de omvang van de NAVO roept aanzienlijke institutionele weerstand op, omwille van het groot aantal praktische gevolgen ervan voor de betrokken ambtenaren (logement, school, enz.). Zulk een beslissing zou alleen al om die reden een lange voorbereidingstijd vereisen. Binnen de NAVO zelf is er geen enkele indicatie dat eender wie zich daar momenteel zorgen om maakt.

De mogelijke concrete Amerikaanse retorsiedaden blijken dus enkel te slaan op de eventuele afwezigheid van de Donald Rumsfeld op de herfstvergadering van de NAVO en een mogelijke bevrozing van de Amerikaanse bijdrage aan de nieuwbouw achter het bestaande hoofdkwartier in Evere – maar dit laatste is voorlopig zonder praktisch gevolg aangezien de bouw nog niet gestart is.

Buiten verbale dreigementen en de klassieke geruchtenmolen, is er dus **geen enkele concrete aanwijzing van een nakend vertrek van de NAVO** uit Brussel, noch in de begroting van defensie, noch in de begroting van State, noch binnen de NAVO zelf.

5. België kan de verhuis van de NAVO-zetel niet tegenhouden

De NAVO is een intergouvernementele organisatie, waarin beslissingen unaniem worden genomen. Elke lidstaat behoudt dus zijn volledige soevereiniteit bij belangrijke politieke beslissingen en beschikt dus over een feitelijk vetorecht. In reactie op defensieminister Flahaut die verklaard had dat België indien nodig in zijn eentje zulk beslissing zou kunnen tegenhouden, hebben sommigen geopperd dat zulk louter hypothetisch was. Zij baseerden hun mening op een soortgelijke situatie in 1966. President de Gaulle zou toen beslist hebben het militaire hoofdkwartier van de NAVO uit Frankrijk te verwijderen, maar zijn veto gesteld te hebben tegen de verdwijning van het politieke hoofdkwartier uit zijn land. Op basis van de thans beschikbare bronnen, blijkt de werkelijkheid echter heel anders te luiden.

Op 7 maart 1966 deelde Charles de Gaulle aan de Amerikaanse president Lyndon Johnson mee dat hij besloten had Frankrijk terug te trekken uit de geïntegreerde militaire structuur van de NAVO, maar niet uit de politieke structuur. Uit een daaropvolgend Frans *aide-mémoire* aan de NAVO-bondgenoten bleek deze beslissing te impliceren dat Shape (het militaire opperbevel), alsook enkele andere militaire organen uit Frankrijk dienden te verdwijnen. Binnen de NAVO werden 7 werkgroepen aan het werk gezet over de diverse gevolgen van de Franse beslissing. *Working Group D* boog zich over de inplanting van Shape elders in Europa. Hierin groeide vrij snel een consensus om België als locatie voor te stellen. Vanaf april werd het bovendien in NAVO-kringen duidelijk dat samen met Shape ook het politieke hoofdkwartier best naar België kon overgebracht worden. De hoofdreden was dat in tijden van crisis en oorlog een directe verbinding tussen het politieke en het militaire hoofdkwartier verzekerd moest zijn. Een verschillende locatie in twee landen was daarom niet aangewezen (en was trouwens ook de oorspronkelijke reden, om beide in Parijs te plaatsen). Een zestal landen was het hiermee nochtans niet eens, waaronder Italië, Denemarken en Canada. Zij hielden vast aan Parijs, om de indruk te vermijden dat de NAVO-lidstaten uit waren op weerwraak.

België was echter vragende partij voor beide. Op 9 juni bevestigde minister van buitenlandse zaken Pierre Harmel formeel dat België instemde met de overkomst van Shape en hij voegde er meteen aan toe dat samen met Shape ook het politieke hoofdkwartier zou verhuizen. Alles wijst erop dat Charles de Gaulle op geen enkele manier de verhuizing van de Raad heeft tegengewerkt. Van bij het begin kwam de Franse positie erop neer dat het de zetel van de NAVO-Raad wel wou blijven herbergen, maar enkel indien de bondgenoten dat wensten en mogelijk achtten. Parijs besefte echter maar al te goed dat het behoud van de politieke zetel ‘psychologisch’ moeilijk realiseerbaar was. Parijs bevestigde daarenboven dat het de verbindingen niet zou garanderen in geval van een conflict waar het niet bij betrokken was. De Franse president verzekerde de Belgische ambassadeur Robert Rothschild, bij de overhandiging van diens geloofsbrieven, dat een vertrek van het politieke hoofdkwartier naar Brussel geen enkele ‘*amertume*’ zou veroorzaken in Parijs.

Op 26 oktober besliste de NAVO-Raad tot de verhuizing van de politieke zetel van de NAVO naar Brussel. Dit gebeurde **bij unanimititeit, Frankrijk inbegrepen**. Indien gewild, had Parijs zijn veto kunnen stellen.

www.rikcoolsaet.be